

LUND UNIVERSITY

Zidanes melankoli

Claesson, Christian

Published in:
Psykoanalytisk Tid/Skrift

2008

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Claesson, C. (2008). Zidanes melankoli. *Psykoanalytisk Tid/Skrift*, 22-23.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

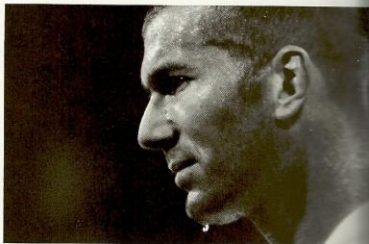
Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Zinedine Zidane ur Douglas Gordons och Philippe Parrenos film *Zidane*, ett porträtt från det tjugoförsta århundradet, 2006.

»Zidanes melankoli«

Christian Claesson

Redan namnet hade något magiskt över sig. Poesin i allitterationen och resonansen stämde på något sätt överens med den tillbakadragne mannen som ibland såg ut att vara något helt annat än fotbollsspelare, fastän som på planen hade en närvaro som alla uppmärksammade men få kunde förklara i ord. Under hemma-VM 1998 gjorde han det ingen förut klarat av och tog Frankrike till guld. Då blev det där namnet laserprojicerat på Triumfbågen och Zidane tittade på fransmännen från löpsedlarna.

Fascinationen hos spelaren, namnet och ansiktet höll i sig. Den 23 april 2005 blir Zidane föremål för ett aldrig tidigare genomfört experiment: under en ligamatch med Real Madrid följer sexton kameror, från olika nivåer och med olika fokus, hans minsta rörelse och ansiktsuttryck. Bollen, som annars är så central, får bara vara med när den råkar vara hos Zidane. Resultatet kallas »Zidane, un portrait du 21e siècle« och blir en drömsk stilstudie i realtid, där Zidane är högst delaktig i spelet och samtidigt märkligt bortkopplad. Publik, domare och spelare vet att han är under speciell bevakning den här kvällen, men Zidane är djupt koncentrerad: han spänner käkarna, joggar runt, accelererar emellanåt, spottar, mumlar enstaviga ord till spelarna som virvlar förbi. Mot slutet av matchen, med Real Madrid i ledning, verkar han slappna av och kostar till och med på sig ett leende. Men så händer det plötsligt: ett bråk nere vid ena målet, ett svart sken i blicken, en avgrund som öppnar sig för Zidane och det röda kortet i domarens hand. En mållös publik och sexton kameror ser honom gå tungt mot omklädningsrummet ett par minuter innan matchens slut.

VM-finalen 2006 skulle bli hans avskedsföreställning. Alla visste att det var hans sista match, men ingen kunde ana hur det skulle sluta.

Referens

Zidane, un portrait du 21e siècle. Regi: Douglas Gordon och Philippe Parreno. Producent: Victorien Vaney. Frankrike/Island: Anna Lena Films/Naflostrengir, 2006

Zinedine Zidane skallar Marco Materazzi under finalen i Fotbolls-VM 2006.

Zidanes melankoli

Jean-Philippe Toussaint

Zidane blickade upp mot Berlinhimlen utan att tänka på något, en vit himmel med nyanser av grå moln skiftande i blått, en av dessa enorma och föränderliga stormhimlar ur det flamländska måleriet. Zidane blickade upp mot Berlinhimlen ovanför Olympiastadion kvällen den 9 juli 2006 och han erfor med smärtsam intensitet känslan av att vara där, just där, på Berlins Olympiastadion, vid detta exakta tillfälle, kvällen för finalen i världsmästerskapet i fotboll.

Utan tvivel var det inte fråga om annat än form och melankoli under den här finalkvällen. Till en början var det form i sitt renaste tillstånd; straffen som sattes i den sjunde minuten, en loj Panenka som snuddade vid ribban för att sedan gå över mållinjen och studsa ut ur målet, en biljardbolls bana som flirtade med Geoff Hursts legendariska skott på Wembley 1966. Men det var inte mer än ett citat, en oavsiktlig hyllning till en legendomspunnen episod i VM-historien. Zidanes verkliga gest under finalkvällen – en gest lika plötslig som framvällandet av svart galla i den ensliga natten – skulle inte komma förrän senare och förpassa resten till glömska, slutet av matchen och förlängningen, straffavgörandet och segraren. En beslutsam, brutal, prosaisk och svärmisk gest: ett ögonblick av perfekt tvetydighet under Berlinhimlen, några svindlande sekunders ambivalens, där skönhet och svärta, våld och passion kom i kontakt och framkallade kortslutningen i en aldrig tidigare skådad gest.

Zidanes skallning hade den lätta ögonblickligheten hos en kalligrafisk handrörelse. Även om det inte behövdes mer än några sekunder för att utföra den kunde den bara komma efter en långsam mognadsprocess, efter en lång, osynlig och hemlig tillblivelse. Zidanes gest nonchalerade de estetiska kategorierna om det sköna och det sublimala, den placerade sig bortom de moraliska kategorierna om gott och ont; dess värde, kraft och substans besatt bara sin okuvliga riktighet i det exakta tillfälle i tiden då den inträffade. Två djupgående underjordiska strömningar torde ha fört den med sig ur fjärran. Den första – djup, bred, tyst, mäktig, obeveklig – sprungen lika mycket ur den rena melankolin som ur den smärtsamma förnimmelsen av tidens flöde, hänger samman med sorgsenheten hos det förebådade slutet, bitterheten hos spelaren som spelar sista matchen i sin karriär och inte kan förmå sig att sluta. Zidane kunde aldrig förmå sig att sluta, han är bekant med falska avsked (mot Grekland) eller misslyckade (mot Sydkorea). Han har alltid levt med svårigheten att sätta punkt för sin karriär, och även, och framför allt, att göra det vackert, ty att sluta vackert är icke desto mindre att sluta, det är att låta legenden upphöra: att lyfta VM-bucklan är att acceptera döden, medan ett misslyckat utträde lämnar vägen fri för öppna, okända och levande perspektiv. Den andra strömningen, parallell och motsatt, närd av ett överflöd av svart galla och saturnisk påverkan, är lusten att sluta så fort som möjligt, den okuvliga lusten, att hastigt lämna planen och gå tillbaka

Zinedine Zidane lämnar planen efter att ha blivit utvisad under VM-finalen i Berlin den 9 juli 2006.

till omklädningsrummet (*jag gav mig hastigt av utan att förvarna någon*),¹ för kraftlösheten är där: omåttlig, tröttheten, utmattningen, axeln som gör ont, Zidane som aldrig lyckas göra mål, han står inte längre ut med sina lagkamrater, sina motståndare, han orkar inte längre med världen eller sig själv. Zidanes melankoli är min melankoli, jag känner till den, jag har närt den och jag har utstått den. Världen blir ogenomskinlig, kroppsdelarna tunga, *timmarna verkar nedtyngda, verkar längre, långsammare, oändliga*.² Han känner sig utmattad och blir sårbar. *Något inom oss vänder sig mot oss*³ – och, i en berusning av trötthet och nervspänning, kan Zidane inte annat än fullfölja den våldsamma handling som befriar, eller den flykt som lättar, oförmögen att lösa upp den nervspänning som trycker ned honom (*sista flykten innan verkets fullbordan*).⁴ Sedan början av förlängningen uttrycker Zidane omedvetet sin trötthet med kaptensbindeln, som hela tiden, om och om igen, åker ner, bindeln som glider ner och som han gång på gång slarvigt drar upp över armen. Zidane låter därmed säga, mot sin egen vilja, att han vill gå av planen och tillbaka till omklädningsrummet. Han har inte längre förmågan, eller kraften, energin, viljan, att lyckas med ett sista genidrag, ett sista dåd av ren form – nicken, pur skönhet, som stoppades av Buffon några ögonblick tidigare öppnade definitivt ögonen för den ohjälpliga maktlösheten. Nu gör formen motstånd – och det är oacceptabelt för en konstnär, väl medveten om det intima sambandet mellan konsten och melankolin. Oförmögen att göra mål gör han sitt avtryck på sinnena.

Natten har nu fallit över Berlin, den bländande intensiteten har sjunkit och Zidane känner plötsligt kroppsligen hur himlen förmörkas över axlarna, och det enda som dröjer sig kvar på himlavalvet är några rispade skymningsmoln i svart och rosa. *Nattens virvlande vatten är ett urgammalt samvetsqual som vägrar sova*.⁵

Ingen på stadion förstod vad som hade hänt. Från min plats på Olympiastadions läktare såg jag matchen fortsätta, italienarna som omgrupperade sig för anfall och spelet som svepte mot motsatta målet. En italiensk spelare låg kvar på marken, dådet hade utförts, Zidane hade blivit snärjd av melankolins fientliga gudomar. Domaren stoppade matchen och började springa i full fart över gräsmattan, mot den utsträckte spelaren och i riktning mot linjedomaren, som de italienska spelarna omringade, min blick gick från vänster till höger, sedan, i min kikare, skilde jag ut Zidane, instinktivt, blicken riktades hela tiden mot Zidane, Zidanes silhuett i vit tröja, upprätt i natten mitt på planen, hans ansikte i enorm närbild i kikaren, och Buffon, den italienske målvakten, som dök upp och började prata med honom, massera hans huvud, knåda bakhuvudet och nacken i en överraskande åtbörd, smeksamt, inneslutande, smörjande, som man gör med ett barn, en nyfödd, för att stilla

det, lugna det. Jag förstod inte vad som hände, ingen på stadion förstod vad som höll på att hända, domaren gick mot den lilla gruppen av spelare där Zidane höll sig kvar och drog fram ett svart kort ur sin ficka, som han lyfte i riktning mot Berlinhimlen, och jag förstod med ens att han riktade det mot Zidane: melankolins svarta kort.

Zidanes gest, osynlig, oförståelig, är så spektakulär att den inte ägde rum. Den ägde helt enkelt inte rum om man håller sig till den direkta iakttagelsen av händelserna på stadion och det legitima förtroende vi kan skänka våra sinnen, ingen såg något, varken åskådarna eller domarna. Det var inte bara det att Zidanes gest aldrig ägde rum, ty om den skulle ägt rum, även om Zidane skulle ha fått den dåraktiga ingivelsen, begäret eller hemsökelsen, att skalla en av sina motspelare, borde Zidanes huvud aldrig ha nått motståndaren, ty för varje gång som Zidanes huvud tillryggalagt hälften av sträckan som skilde det från motståndarens bröst skulle det fortfarande ha en hälft att avverka, sedan en hälft till, sedan ytterligare en hälft, och så vidare i oändlighet, så att Zidanes huvud, hela tiden närmare sitt mål men utan att någonsin komma fram, i ultrarapid i spiral mot evigheten, inte kommer att, någonsin – det är fysiskt och matematiskt omöjligt (det är Zidanes paradox, om inte Zenons) – komma i kontakt med motståndarens bröst – aldrig någonsin, endast den flyktiga drift som genomför Zidanes själ var blottlagd inför ögonen på världens tevetittare.

Noter

1. Jean-Philippe Toussaint: *La Salle de bain*.
2. Jean-Philippe Toussaint: *La Salle de bain*.
3. Jean Starobinski: *L'Encre de la mélancolie*.
4. Sigmund Freud: *Un souvenir d'enfance de Léonard de Vinci*.
5. Gaston Bachelard: *L'Eau et les Rêves*.

Översättning från franska av Christian Claesson. Originalets titel: *La Mélancolie de Zidane*, Les Éditions de Minuit, Paris, 2006. Tack till förlaget för rättigheterna att publicera texten på svenska.